

Тема:

Кількість порушень прав адвокатів зростає за відсутності належної реакції правоохоронців

с. 3

Особистий кабінет адвоката: на сайті НААУ запрацював новий сервіс

с. 4

Аналітичний огляд окремих рішень, ухвалених ЄСПЛ протягом другої половини 2018 року

с. 65

Огляд рішень Верховного Суду

с. 84

ВОЛОДИМИР БЕМКО ТА МИХАЙЛО ЗАХІДНИЙ: АДВОКАТСЬКА ТА ГРОМАДСЬКО- ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Ірина Васирик, керівник Центру досліджень адвокатури і права, проректор Вищої школи адвокатури при НААУ, доцент, к. іст. н.

Олена Лугова, науковий співробітник Державного історико-архітектурного заповідника у м. Бережани (Тернопільська область)

Адвокати Володимир Бемко і Михайло Західний увійшли в історію як захисники українців у резонансних політичних судових процесах над активістами УВО-ОУН у міжвоєнний період. У 20 — 30-х роках ХХ ст. вони входили до п'ятірки найкращих адвокатів-криміналістів. Адвокати відомі як провідні українські громадсько-політичні діячі, які зробили вагомий внесок у національне відродження та боротьбу за державну незалежність України у першій половині ХХ століття.

Міжвоєнний період для західноукраїнських земель позначений прилученням до політичної і правової системи II Речі Посполитої. Факт примусового входження до складу Польщі, фактично, польської окупації, українці не прийняли пасивно. Відтак міжвоєнний період в історії Східної Галичини надзвичайно «багатий» на політичні судові процеси проти українських активістів. Широкого розголосу в суспільстві набувала участь адвокатів — оборонців обвинувачених українців — у резонансних політичних судових процесах. Неодноразово у їхніх справах було більше 300 свідків. Варто підкреслити, що адвокатське середовище, зокрема у передвоєнний час та у міжвоєнний період, не було позбавлене амбітної боротьби за лідерство. Методи, які використовували опоненти, були «джентельменськими» і полягали, здебільшого, у порівнянні кількості вчинених добрих справ у різних сферах суспільного життя. Проте перед зовнішнім світом адвокатський корпус завжди тримався єдиним монолітом.

Адвокатська корпоративна солідарність, взаємодопомога і взаємовиручка особливо відчувалися під час репресій. Коли була реальна загроза спільній справі, гору брав здоровий глузд, адвокати мобілізувалися і демонстрували виняткову корпоративну єдність. Свідченням цього став процес адвоката Степана Федака, коли на захист колеги у справу увійшло 72 адвокати.

Аналізуючи адвокатську діяльність Володимира Бемка та Михайла Західного, можна в цілому побачити стан судочинства і адвокатури у міжвоєнний період. Найперше, чітко прослідковується порушення змагальності сторін під час суду. У процесі провадження судових політичних справ сторона обвинувачення намагалась спровокувати захисників надати суду неправдиві відомості. Мала місце і фальсифікація слідством доказів. Різноманітні закиди на адресу захисту були лише спробами усунути хоча б когось із адвокатів із процесу шляхом залучення їх до справи як свідків. З метою «вибити» адвокатів зі справи, запроваджувалися проти них «порожні» кримінальні справи тощо.

АДВОКАТ ВОЛОДИМИР БЕМКО (1889 — 1965)

ГАРТУВАННЯ ДУХУ

Вагомий внесок у національне відродження та боротьбу за державну незалежність України у першій половині XX століття зробив видатний громадсько-політичний діяч, адвокат Володимир Бемко. Його життєвий шлях тісно пов'язаний з містом Бережани на Тернопільщині, де він навчався у гімназії, працював адвокатом і вкладав увесь свій хист, знання та досвід у розвиток громади краю.

Володимир Бемко народився 16 вересня 1889 р. у містечку Козова. Навчався у Бережанській гімназії, куди вступив у листопаді 1900 р. і закінчив 8-й клас у 1909 р. Під час навчання у 1904 р. Володимир Бемко разом із Левом Лепким та Францом Коковським заснували товариство «Селянська бурса», яке допомагало малозабезпеченим учням гімназії.

На початку XX століття у Галичині активно розвивався січовий рух. Новизна «Січей», біля витоків яких стояв коломийський адвокат Кирило Трильовський, була в тому, що національний дух в організації стояв поряд, якщо не вище, спортивного. У Бережанах «Повітову Січ» було сформовано у 1908 році. Її очолив адвокат Андрій Чайковський. Серед писарів січового товариства був Володимир Бемко.

Вищу освіту Володимир Бемко здобував на юридичному факультеті спочатку Львівського, а згодом Краківського університетів. Будучи студентом, активно займався громадською працею: брав участь у створенні народних читалень, заснуванні українських крамниць по селах повіту. В. Бемко також належав до «Молодої України» — таємного молодіжного гуртка самоосвіти, заснованого Зеноном Кузелею, також учнем Бережанської гімназії.

У липні 1910 р. випускники Бережанської гімназії створили «Секцію Студентського союзу», до якої увійшли 26 студентів з Бережанщини. Метою товариства була членська взаємодопомога в студіях, в університетських оплатах, підшукування роботи, доставка навчальних матеріалів і підручників, участь у культурно-освітній праці, активна співпраця у громадських установах і товариствах. Першим головою «Секції Студентського союзу» був Володимир Бемко.

У студентські роки майбутній адвокат став активним учасником боротьби за права української мови

у Львівському університеті та поборником створення окремого українського університету. Він брав участь у драматичних подіях студентського віча 1 липня 1910 р., під час якого загинув студент-українець Адам Коцко, який між 1898 р. і 1901 р. також навчався в гімназії у Бережанах. Багатьох учасників студентських протестів було заарештовано. На лаві підсудних опинився і студент Володимир Бемко. У результаті цього політичного процесу вироком суду він був засуджений до трьох місяців ув'язнення.

У ВИРІ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

З початком Першої світової війни у 1914 р. Володимир Бемко був мобілізований і проходив службу у 24-му коломийському піхотному полку. Воював на сербському та італійському фронтах. У жовтні 1915 р. був поранений, а в 1917 р. за хоробрість та відвагу

нагороджений бойовими відзнаками та отримав звання поручника. У травні 1918 р. запасний кіш 24-го піхотного полку повернувся до Коломиї. Тут Володимир Бемко долучився до встановлення влади Західно-Української Народної Республіки.

Наприкінці вересня 1918 р. у Коломиї за ініціати-ви Володимира Бемка було створено та очолено ним таємний Український військовий комітет. У ніч на 1 листопада 1918 р. за його участі було встановлено українську владу у Коломиї. Це відбулося одночасно із повстанням у Львові. За день до цього, 31 жовтня через Коломию на італійський фронт переходив курінь 24-го піхотного полку. Проте військові відмовились виїжджати з рідного міста і перейшли у розпорядження Українського військового комітету. За їх підтримки, він перетворився на орган української влади в місті, згодом охопивши своєю діяльністю все Покуття. Окружним військовим командантом став сотник Теодор Примак, а поручник Володимир Бемко — його заступником.

9 листопада 1918 р. Українська Національна Рада утворила уряд — Державний секретаріат ЗУНР — вищий виконавчий орган влади. Цікаво, що половина складу ради міністрів за фахом були адвокатами. 10 січня 1919 р. Володимир Бемко, вже у військовому званні сотника, обійняв посаду начальника Головної канцелярії Державного секретаріату військових справ ЗУНР.

3 весни 1919 р. Володимир Бемко захищав незалежність ЗУНР на фронті. Незважаючи на відчайдушну боротьбу галичан, переважаючі сили польської армії витісняли підрозділи УГА з її території. Володимир Бемко брав безпосередню участь у підготовці евакуації частин УГА з коломийського краю у травні 1919 р. Для цього він організував перегрупування українських сил та організацію з них боєздатної військової групи «Нижнів» і очолював її до переходу через річку Збруч на територію Української Народної Республіки у липні 1919 р. У складі УГА Володимир Бемко брав участь у боях у так званому «чотирикутнику смерті», коли українська армія опинилася в оточенні ворожих білогвардійських, польських, більшовицьких і неприязельськи налаштованих румунських військ.

З другої половини 1919 р. до початку 1920 р. сотник Володимир Бемко разом з частинами УГА перебував в Одесі. У січні 1920 р. Начальна команда УГА призначила його зв'язковим і політичним референтом при штабі південно-західного фронту в Одесі. В обов'яз-

ки зв'язкового старшини входило стежити за подіями на фронті, надавати допомогу збірній станиці УГА та лікарням, встановити зв'язок з місцевим населенням. У кінці квітня 1920 р. сотник Володимир Бемко став заступником голови Ліквідаційної комісії УГА, яка займалася поверненням вояків УГА в рідні краї, надання допомоги інвалідам. Епідемія тифу, яка завдала нищівного удару українському війську, не ominула і Володимира Бемка. Захворівши, він з великими труднощами повернувся додому. Вся наступна адвокатська та громадсько-політична діяльність Володимира Бемка спрямовувалась на відновлення української соборної держави.

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У 1921 р. Володимир Бемко оселився у місті Бережани, що опинилося під владою Польщі. До 1940 р. він разом із родиною проживав за адресою вул. Зелена, 3. Ці дев'ятнадцять років стали найвагомішим періодом у адвокатській та громадсько-політичній діяльності Володимира Бемка. В цей час він займався відновленням і розвитком українського громадського руху на Бережанщині.

Володимир Бемко доклав неабияких зусиль до відновлення у 1922 р. в Бережанах товариства «Просвіта» після заборони його діяльності польською владою та до 1924 р. очолював бережанську філію. Головним завданням, яке поставила Головна управа товариства «Просвіта» у Львові перед місцевими осередками, було відновлення читалень «Просвіти» у селах. Володимир Бемку вдалося відчинити знову майже всі довоєнні читальні.

«За нових обставин не було вже багато інтелігентів для поїздки на села. Українцям-урядовцям (а таких було мало) влада забороняла їздити по селах з доповідями у читальнях, підозріваючи у всьому протидержавну роботу. Культурно-освітня праця на селах могла спиратися тільки на вільних, незалежних від влади людей, правників-адвокатів, лікарів, кооператорів тощо» (Володимир Бемко, «Бережанська земля»).

Наприкінці жовтня 1922 р. польська влада здійснила масові арешти української інтелігенції, з метою усунення їх впливу на виборчу кампанію 1922 року. 22 жовтня було арештовано і адвоката Володимира Бемка та заарештовано до тюрми у Тернополі.

У відбудові українського національного життя в Галичині активним учасником себе проявив «Пласт» —

молодіжна організація, віддана українським національним інтересам. Володимир Бемко був активним діячем пластового руху. В 1920-х роках відбулися Пластові збори, опікуном яких були В. Бемко. На той час у Бережанах діяло сім пластунських частин, стільки ж, як і в Тернополі.

У 1925 р. в результаті об'єднання кількох політичних сил постала найбільша українська політична партія Галичини у міжвоєнній Польщі — Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО). Програма партії полягала у визнанні верховенства ідей державності, соборності, демократії і антикомунізму. З цього року розпочалася активна політична діяльність Володимира Бемка, який належав до УНДО та очолював повітовий комітет партії.

Володимир Бемко очолював бережанську філію Товариства охорони воєнних могил, що було створене у березні 1927 р. у Львові. Ця організація опікувалась стрілецькими могилами в краї, зокрема могилою Українських січових стрільців на горі Лисоня. В. Бемко був активним учасником ще однієї громадської організації — Українського педагогічного товариства «Рідна школа», котре діяло в Бережанах з 1903 р. У 1927 р. В. Бемко очолив її повітовий осередок, який за час його головування переріс у повітовий Союз кружків.

Активна діяльність Володимира Бемка на багатьох ділянках громадсько-політичного життя передбачала наявність у бережанського адвоката значних організаційських здібностей, а в умовах відсутності власної державності, — особистої сміливості й відваги.

АДВОКАТСЬКА ПРАЦЯ

У 1925 р. Володимир Бемко відкрив у Бережанах адвокатську канцелярію. Цей будинок зберігся і до сьогодні (вул. Шевченка, 1) та є пам'яткою архітектури місцевого значення. Щоб отримати дозвіл на працю, аплікант (стажист) від адвокатури В. Бемко протягом 1921 — 1922 рр. пройшов однорічну практику при місцевому окружному суді.

Приміщення канцелярії Володимира Бемка завжди було переповнене відвідувачами, які шукали тут професійної правової допомоги. Адвокат неодноразово брав участь у політичних судових процесах як захисник українців. У цій сфері він тісно співпрацював з адвокатом Михайлом Західним. Промови, що виголошував Володимир Бемко на політичних процесах, були красномовними та містили, окрім юридичного, ще й

історичний матеріал. На подібних процесах В. Бемко працював, здебільшого, безкоштовно.

Адвокатська діяльність Володимира Бемка була важливою складовою загального правничого процесу на теренах Західної України того часу. Провідні адвокати Галичини у 1919 р. об'єдналися у Колегію оборонців, яка координувала їх співпрацю та була структурним елементом правничої секції Українського горожанського комітету. З 1923 р. галицькі правники створили Союз Українських Адвокатів і без відмов бралися за захист у будь-якій політичній справі, де притягувалися до відповідальності українці. Один із засновників СУА, адвокат Кость Левицький у статті «Про завдання сучасного адвоката» писав, що український адвокат передусім має бути «добрим громадянином, вірним сином свого народу».

НАЙРЕЗОНАНСНІШІ СУДОВІ ПРОЦЕСИ АДВОКАТА ВОЛОДИМИРА БЕМКА:

— 1926 р. — арешт у Золочеві і запроторення польською владою до Бережанської тюрми доньки генерала Мирона Тарнавського — Марії. Адвокатам В. Бемку і М. Західному вдалося звільнити її на умовах особистого поручительства;

— 1928 — 1929 рр. — політичний процес проти бережанських гімназистів (Ф. Якимець, М. Шмуговський та ін.), яких звинуватили у протидержавній діяльності. Справа адвокатами В. Бемком і М. Західним була завершена успішно;

— 6 вересня 1929 р. — політичний процес проти колишніх Українських січових стрільців, які проживали на території Бережанського повіту, звинувачених в організації таємного антидержавного товариства «Союз Українських Січових стрільців»;

— 1931 р. — процеси проти селян Бережанського повіту, звинувачених у підпалах скирт та державній зраді. Зокрема, у березні 1931 р. — політичний процес проти селян із сіл Криве та Дибще. Процес провадився настільки упереджено, що суд не звертав увагу на незаперечні докази невинуватості підсудних. У таких умовах захисники В. Бемко та М. Західний вдалися до небаченого на той час заходу — внесли клопотання, щоб суд виключив їх із судового процесу, оскільки вони не хочуть брати участі в односторонній розправі над підсудними;

— протягом 1931 — 1932 рр. адвокат Володимир Бемко виступав захисником на сімох політичних

судових процесах над українцями, звинуваченими у державній зраді. У підсумку польська влада вдалася до репресій проти адвоката. У ніч на 1 листопада 1931 р. Володимира Бемка було заарештовано. Цей арешт мав на меті залякати відважного адвоката. Оскільки слідство не змогло довести провини В. Бемка, через деякий час його звільнили;

— квітень 1933 р. — справа Івана Думика, випускника Бережанської гімназії, якого звинувачували у виступі проти польської держави на святі Тараса Шевченка;

— 21 — 22 вересня 1934 р. — політичний процес проти жителів сіл Потік і Куропатники за вивішування жовто-блакитного прапора з написом «ОУН» в селі Куропатники;

— 27 лютого 1935 р. розпочався гучний політичний судовий процес проти 10 учнів та одного абсолювента (випускника) Бережанської гімназії, яких звинувачували в організації ОУН в утравістичних (двомовних) відділах Бережанської гімназії у 1932 — 1933 рр., збиранні зброї та ворожій до польської держави пропаганді. Крім цього, у 1935 р. відбулося ще шість подібних процесів, у 1936 р. — дев'ять;

— у 1939 р. політичні судові процеси велися з найбільшою інтенсивністю, майже щотижня. Останній з них відбувся у Бережанах 14 вересня 1939 р. проти Ореста Городиського, Всеволода Лемехи та Ярослава Сеньковського. Затриманим висунули звинувачення як політичним злочинцям та ворогам польської держави. Одним із захисників підсудних був Володимир Бемко. Судове засідання декілька разів переривали через оголошення військової тривоги. Завдяки професійності та наполегливості українських адвокатів вирок польського суду був таким: В. Лемеха та Я. Сеньковський засуджені до ув'язнення терміном один рік без позбавлення громадянських прав, О. Городиський — визнаний невинним.

Адвокат Володимир Бемко був адвокатом у кримінальних справах, які мали яскраве політичне забарвлення. Особливо резонансними були справи захисту членів УВО та ОУН. Суди часто ігнорували докази сторони захисту у цих процесах, мали місце недопуск до процесу свідків сторони захисту, вилучення документів, обшуки адвокатських канцелярій та помешкань адвокатів. Українські адвокати, у свою чергу, звертали увагу суду на заборону говорити про суспільно-політичні справи, таким чином порушуючи

права людини, а також подавали низку клопотань про ведення судового процесу українською мовою.

В останні дні існування польської влади у бережанському краї, а саме 15 вересня 1939 р., завдяки Володимиру Бемку та іншим громадським діячам Бережанщини триста осіб було визволено з місцевої тюрми. У час відсутності в краї владних структур В. Бемко став ініціатором створення Горожанського комітету, який складався із представників української, польської та єврейської громад, що проживали в місті. Головою комітету був обраний адвокат В. Бемко. Однак із приходом у місто радянських військ розпочалися арешти української інтелігенції. В. Бемку вдалося уникнути арешту, але з Бережан він був змушений виїхати.

У вересні 1939 р. адвокат разом із сім'єю опинився на території німецької окупації у м. Лодзі, а згодом — у Кракові, де вдалося відкрити адвокатську канцелярію. Однак у червні 1941 р. В. Бемко повернувся до Галичини та осів у Львові. 12 березня 1942 р. отримав право здійснювати адвокатську практику. Адвокатська канцелярія В. Бемка працювала до липня 1944 р. Він не переставав боронити земляків і перед новою окупаційною владою. У липні 1941 р. німецька влада заарештувала провід ОУН Бережанської округи. Всі арештовані перебували у Тернопільській тюрмі. Адвокати Володимир Бемко та Франц Баб'як намагалися домогтися звільнення арештованих. Вдалося визволити лише жінок, а чоловіків перевели до концентраційного табору в Освенцімі.

22 грудня 1943 р. німецький каральний батальйон арештував 19 мешканців села Вівся (тепер Козівського району), які були учасниками та симпатиками ОУН. Володимир Бемко задля надання їм допомоги приїхав із Кракова до Тернополя. Йому вдалося визволити лише п'ять осіб. Решту арештованих гестапо вивезло до Львова, де вони були розстріляні. У березні 1944 р. В. Бемку вдалося врятувати жителів села Вівся Андрія Рубашевського та Степана Осадцу від німецької влади.

Під час німецької окупації Володимир Бемко, окрім того, що надавав правничу допомогу землякам, намагався подати руку порятунку єврейській сім'ї Майблєм. Ця родина переховувалась у будинку адвоката під час облав. Роза Майблєм із матір'ю знайшли тут прихисток і під час останньої облави у червні 1943 р. Також адвокат Бемко надав правовий захист кільком українцям, яких німці звинувачували у переховуванні та наданні допомоги євреям.

ЕМІГРАЦІЙНИЙ ПЕРІОД І РОБОТА НАД КНИГОЮ «БЕРЕЖАНСЬКА ЗЕМЛЯ»

Навесні 1944 року Володимир Бемко емігрував до Австрії, осів у місті Зальцбург. Досвідчений адвокат одразу включився в активну громадську діяльність серед української діаспори. Тут він брав участь у створенні, а у 1952 р. очолив «Українське центральне допомогове об'єднання Австрії», що надавало допомогу емігрантам з України.

У 1953 році Володимир Бемко переїхав до США і оселився в м. Ньюарку, штат Нью-Джерсі. Однак і тут продовжував активну громадсько-політичну діяльність, підтримував зв'язки із земляками, вихідцями з України. У 1955 р. очолив «Українську централь» у Нью-Йорку.

17 вересня 1955 р. відбувся ініційований та організований адвокатом Володимиром Бемком з'їзд-зустріч вихідців із Бережанського краю, які проживали у США. Під час цього зібрання виникла думка про підготовку та видання історичної розвідки про Бережани і Бережанщину. Втілення цього задуму взяв на себе саме Володимир Бемко. Останні роки життя він займався збором матеріалів до книги і очолював видавничий комітет, що був створений для цієї справи за його ініціативи. Підсумком самовідданої праці Володимира Бемка стало фундаментальне історико-краєзнавче видання «Бережанська земля», що побачило світ вже після смерті автора задуму.

Помер Володимир Бемко 15 серпня 1965 р. у Нью-арку.

АДВОКАТ МИХАЙЛО ЗАХІДНИЙ (1885 — 1937)

Михайло Західний — визначний представник української адвокатури міжвоєнного періоду. Проявивши себе як успішний адвокат, він був також активним громадсько-політичним діячем, талановитим публіцистом і літератором.

ВІД УЧНЯ БЕРЕЖАНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ — ДО ПРОВІДНИКА УКРАЇНСЬКОГО РУХУ НА ПОЛТАВЩИНІ

Народився Михайло Західний 9 (21) квітня 1885 р. у селі Золота Слобода Бережанського повіту (тепер Козівського району) в родині місцевого дяка. Всупереч скрутному матеріальному становищу родини, мати відправила Михайла навчатися до Бережанської гімназії. Склавши іспити, 1 вересня 1897 р. він став учнем першого класу. П'ятий клас у 1905 р. закінчив у Бережанах, а шостий рік навчання продовжив вже в Новому Сончі, сьомий і восьмий — у Перемишлі.

Ще будучи гімназистом, М. Західний проявив себе як активний громадський діяч. У 1900 — 1901 рр. очолював один із трьох таємних гуртків «Молодої України», що діяв у нижчих класах та мав літературно-історичне спрямування. У 1902 р. Михайло належав до редакційної колегії часопису «Поступ», що був друкованим органом «Молодої України». Наступним виданням, яке редагував М. Західний у 1906 р., був часопис «Бджола» — друкований орган гімназійної молоді.

Професійну освіту майбутній адвокат М. Західний здобув на правничому факультеті Львівського університету. Під час навчання він входив до складу «Секції Студентського Союзу». Окрім цього, зумів організувати

підготовчі курси для вступників гімназії у селі Криве, що біля Козови.

Під час Першої світової війни Михайло Західний потрапив у російський полон. У травні 1916 р. він проживав у Веприку Гадяцького повіту на Полтавщині як військовий бранець. Але й тут Михайло Західний продовжив активну громадську працю. Зокрема, він був активним дописувачем «Газети Гадяцького Земства», вів гурток українознавства для місцевих гімназистів. У 1917 р. Михайло Західний провів курси українознавства для 300 вчителів Гадяцького повіту.

УЧАСТЬ У СТАНОВЛЕННІ ВЛАДИ ЗУНР НА БЕРЕЖАНЩИНІ

У 1918 р. М. Західний повернувся в Галичину та був визнаний австрійською владою непридатним до військової служби. Михайло Західний став активним учасником листопадових подій 1918 року на Бережанщині. Учасник наради членів Комітету, що був створений 30 жовтня під керівництвом Осипа Ковшевича та бережанської інтелігенції. На цій нараді напрацьовано план встановлення української влади у місті, роззброєння військових частин і жандармерії. 4 листопада 1918 року Михайло Західний брав участь у проголошенні влади Західно-Української Народної Республіки в Бережанському повіті. Повітовим комісаром цього дня було обрано радника суду Івана Масляка, а Михайла Західного — його заступником. Навесні 1919 р. Михайло Західний вступив до лав УГА. Українсько-польську війну 1918 — 1919 рр. пройшов як хорунжий та значковий курінного отамана Бережанського куреня. Після поразки національних сил Михайло Західний пережив моральні та фізичні поневіряння у польських таборах для українського війська у Бугшопях, Замості й Пикуличах.

ЗАХИСНИК ЗЕМЛЯКІВ НА ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Михайло Західний увійшов в історію як захисник українців на гучних політичних судових процесах 1920 — 1930-х рр. Адвокатську практику М. Західний проходив у містечках Сколе та Золочів. У 1921 р. Михайло Західний розпочав адвокатську діяльність у містечку Козова, де відкрив свою першу канцелярію.

Майже відразу М. Західний долучився до активної діяльності українських адвокатів у період посилення польської реакції стосовно українського населення.

Вже у вересні 1921 р. М. Західний разом з адвокатом Левом Ганкевичем представляв інтереси своїх земляків на гучному політичному процесі. Дев'ятьох жителів Золотої Слободи було арештовано влітку 1919 р. за те, що під час Чортківської офензиви вони роззброїли польську поліцію та кількох поліцейських передали українській військовій команді. В ході судового процесу захисникам вдалося довести невинуватість шести підсудних, а трьох засудили до невеликих термінів ув'язнення. За словами адвоката Володимира Бемка, ця справа стала першим політичним процесом у Бережанській судовій окрузі.

У 1924 р. Михайло Західний переніс свою канцелярію з Козови до Бережан. Розташовувалася вона за тогочасною адресою на вулиці Словацького, 6 (сучасна вулиця С. Бандери).

Адвокат М. Західний неодноразово звертався до президії Бережанського окружного суду із зверненнями з вимогою «людського» поводження з політичними в'язнями, які у знак протесту проти тогочасної судової системи неодноразово оголошували голодування. Такий випадок мав місце 18 березня 1924 р., коли політичні в'язні Михайло Сенік та Антін Стефанишин розпочали голодування. Через день до них приєдналися ще шестеро ув'язнених. Михайло Західний вкотре надіслав звернення про покращення умов в'язнів до президії окружного суду в Бережанах. У 1925 р. д-р Михайло Західний долучався до покращення забезпечення харчами політичних в'язнів у бережанській тюрмі. З цієї метою він пожертвував на цю справу 400 злотих.

ПРИНЦИПОВИЙ ГРОМАДСЬКИЙ АКТИВІСТ І ПОЛІТИК

У 1924 р. розпочалося тринадцятирічне головування Михайла Західного у Бережанській філії «Прогресу». На цій посаді він перебував до кінця життя. У 1925 р. польська влада дозволила українцям Галичини організувати спортивно-пожежне товариство «Луг» із краєвими та повітовими осередками. Формування цієї організації у Бережанському повіті здійснив М. Західний.

У середині липня 1927 р. Михайла Західного разом із Володимиром Кордубою, Володимиром Бемком, Олександром Бородайком, Миколою Клецьором, Остапом Копцюхом, Михайлом Вридником, Теодором Кордубою обрано до громадської ради в Бережанах. Політична діяльність Михайла Західного розпочалась

із Українського національно-демократичного об'єднання.

У 1927 р. розпочався новий період політичної діяльності М. Західного, коли утворилася Українська Партія Праці. Він був одним із співзасновників цієї політичної сили та очолив її осередок на Бережанщині. Українська Партія Праці, що виступала за всебічну підтримку закордонного уряду ЗУНР Євгена Петрушевича, була заснована у травні 1927 році у Львові і діяла до 1930 р. 15 травня 1927 р. Михайла Західного було обрано заступником голови партії.

Українська Партія Праці на виборах у березні 1928 р. виборола один депутатський мандат у 55-му виборчому окрузі (Золочів — Бережани), який здобув адвокат Михайло Західний, набравши 27 715 голосів. На першому пленарному засіданні 27 березня 1928 р. група українських депутатів, серед яких і М. Західний, висловили своє обурення політикою Ю. Пілсудського, що прибув на відкриття сейму. Після втручання поліції українських депутатів-протестувальників силоміць вивели із зали парламенту.

Заява депутата Польського сейму д-ра Михайла Західного 21 березня 1928 р.:

«Воля Українського Народу та Його найвищі інтереси були і на все остануть для мене рішучим приказом, якому я завсіди беззастережно повинуюся. Ця воля та ці інтереси казали мені в добі українського національного визвольного Здвигу станути на службу Українській Армії та Українській Владі. Присяга вірності, зложена Українському Народові у хвилі прийняття служби в Українській Державі, Його найвищим ідеалам та українській державності є для мене основою всякої моєї політичної діяльності, котрої ніяка вимушена присяга не є в силі перечеркнути.

І коли нині, волею Українського Народу, я покликаний заступати Його як речник, заявляю прилюдно, що вважаю себе виразником волі і слугою найвищих національних стремлень цілого Українського Народу, та що у цілій моїй діяльності, як посол, руководитися буду виключно справдішньою Його волею відбудувати незалежне, усі сили і засоби обіймаюче, організоване у форми державності, українське життя»¹.

У 1930 р. Українська Партія Праці саморозпустилася. Після цього 1 жовтня 1930 р. Михайла Захід-

ного було заарештовано. 1 листопада Михайла Західного перевезли до Вронок на території Польщі. Тільки 16 січня 1931 р. адвокат був звільнений після сплати 4 тисяч злотих застави.

Михайло Західний запам'ятався землякам людиною, яка успішно працювала не заради своєї вигоди, а задля допомоги нужденним та захисту прав українців у польській державі. Більшість справ він провадив безоплатно, причому, траплялись такі випадки, коли адвокат ще й допомагав матеріально своїм підзахисним. Протягом багатьох років він надавав матеріальну допомогу бережанській «Рідній школі», забезпечуючи необхідним шкільним приладдям.

У своїх виступах адвокат Михайло Західний завжди наголошував на необхідності об'єднання усіх українських земель в єдину українську державу.

3 промови д-ра Михайла Західного у Польському сеймі 15 червня 1928 р.:

«В тривкому і неможливому до знищення почутті народньої єдності й однозгідному стремлінні до з'єднання всіх українських земель в суцільний народній державний організм, український народ на західних його землях знаходиться в боротьбі за своє незалежне державне життя, зберігає та зберігатиме вірність ідеї національної єдності, державної спільноти, як і стремління до злуки зі своєю, робітничими і селянськими масами організованою Українською Державою — аж до здійснення тієї злуки...

Український народ не думає навіть ставати до державотворчої праці для не своєї державності, а висилаючи отут, на публичну трибуну, своїх представників, використовує цю трибуну для пропаганди боротьби за народню незалежність перед міжнароднім форумом»².

Життєвий шлях Михайла Західного закінчився 6 жовтня 1937 року. Похований на бережанському цвинтарі.

Визначальним принципом усієї діяльності Михайла Західного став захист прав українців. Цього принципу він дотримувався під час політичних судових процесів і на посаді депутата парламенту. На основі цієї застави базувалась його громадсько-політична робота, а успішна адвокатська діяльність стала своєрідною формою боротьби проти безправності українського народу у польській державі.

¹ Промови д-ра Михайла Західного у Польському сеймі. Переклад стенографічних протоколів. Друге видання. — Нью-Йорк: «Око», 1965. — С. 10.

² Промови д-ра Михайла Західного у Польському сеймі. Переклад стенографічних протоколів. Друге видання. — Нью-Йорк: «Око», 1965. — С. 13.